

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumile

MTÜ Ausad Valimised
kontaktitav ausadvalimised@infoaed.ee

VVK 25.-26.08 ja 1.09 TOIMINGUTE VAIDLUSTUS

Valimiskomisjon (VVK) avaldas 28.08.2025 Riigikogu dokumendiregistris koosoleku nr 27 protokoll¹, millest nähtub, et VVK on korraldanud 25.-26.08.2025 koosoleku teabevahetuse kaudu e-posti teel. VVK avaldas 1.09.2025 enda ja RVT ühisel veebilehel teate² järgmise koosoleku toimumisest 2.09.2025 kell 14 Komandandi majas aadressil Toompea 1, Tallinn.

E-posti vahendusel 25.-26.08.2025 korraldatud koosoleku VVK töökorra³ 4.3 vastavat eelteadet ei avaldatud, mis teeb koosolekust praktikas salajase koosoleku, mille arutelusid polnud avalikkusel, sh vaatlejatel võimalik jälgida ega isegi taotleda VVK töökorra 7.4 alusel nende jälgimist, kuigi see peaks olema elektroonsete koosolekute puhul võimaldatud.

Komandandi majas 2.09.2025 kell 14 toimuma plaanitud koosoleku kohta avaldas VVK eelteate oletatavasti veidi rohkem kui 24 tundi enne koosoleku toimumist ja teate avaldamisest sai MTÜ oma aktiivsete liikmete kaudu teada 1.09.2025 veidi enne kl 14. Umbes 24-tunnine etteteatamisaeg ei pruugi olla VVK töökorra 7.3 nõutud “piisava ajavaruga” isegi VVK liikmete jaoks. Veelgi vähem on selline teavituse “piisava ajavaruga” avalikkuse jaoks, mille esindaja peab koosolekust teada saamiseks külastama RVT ja VVK ühist veebilehekülge. Sellest tulenevalt jääb koosolekuteatele reageerimise aeg väga lühikeseks ja see on avalikkuse esindajatele, sj MTÜ-le Ausad Valimised ebakohaseks takistuseks koosolekul osalemisele.

Koosolekute korraldamine viisil, mis ei võimalda avalikkusel, sh valimiste vaatlejatel koosolekutel osaleda, ei ole kooskõlas RVKS §12 lg3 koosolekute avalikkuse nõude ega *valimistoimingute avalikkuse põhimõttega*, mida osundatakse 13.04.2016 vastu võetud Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse seletuskirjas⁴.

MTÜ Ausad Valimised, selle liikmed ja kaasamõtlejad on osalenud VVK koosolekutel ning neist mõnedel oli kavatsus osaleda VVK koosolekul ka osutatud kordadel, sj oli MTÜ juhatusele 25.-26.08.2025 koosoleku teise päevakorrapunkti puhul kaebajaks, mistõttu oli teada tema soov osaleda oma kaebuse arutamiseks kokku kutsutud VVK koosolekul, et seal VVK senise menetlustava kohaselt oma kaebust tutvustada. MTÜ juhatusele oleks soovinud koosoleku ülejäänud päevakorrapunktide arutelu jälgida MTÜ esindajana, mida ta koosoleku salajase korralduse tõttu teha ei saanud. Hetkel ei ole teada, et MTÜ leiaks umbes 24 tunnise etteteatamise aja raames võimaluse saata oma esindaja 2.09.2025 koosolekule. Seetõttu jääb MTÜ-l ebaharilikult lühikese etteteatamisaja

tõttu tõenäoliselt osalemata ka 2.09.2025 koosolekul, kuna koosolekuteates ei anta teada ka elektroonse osalemise võimalusest, mis võiks osaliselt lühikest etteteatamisaja korvata.

Tavapäraselt on VVK oma koosolekutest andnud teada umbes kolm päeva enne toimumist.

MTÜ õigust VVK avalikel koosolekutel osaleda on seega e-posti vahendusel korraldatud koosoleku puhul seadusevastaselt piiratud, välistades koosolekul osalemise täielikult, ja lühikese etteteatamisega koosoleku puhul on tehtud MTÜ-le ebakohaseid takistusi koosolekul osalemiseks. Sellest lähtuvalt on vaidlustatavateks toiminguteks:

1. VVK 25.-26.08.2025 koosolek ja koosolekuteate avaldamata jätmine;
2. VVK 2.09.2025 koosoleku plaanimine ebakohaselt lühikese etteteatamisajaga.

MTÜ õigusi on nende toimingutega piiratud ja MTÜ-l on kaebeõigus.

Kuna VVK-väline avalikkus sai 25.-26.08.2025 koosoleku toimumisest teada 28.08.2025 koosoleku protokoll avaldamisega Riigikogu dokumendiregistris, siis taotleb MTÜ kaebetähtaaja ennistamist.

Kuna VVK-välisel avalikkusel, sh MTÜ-l ei olnud teadaolevalt muud viisi koosolekust teada saamiseks kui dokumendiregistris avaldatud protokoll kaudu, siis on kaebetähtaeg ületatud MTÜst sõltumatutel ja VVK tegevusest või tegevusetusest tulenevatel põhjustel. Seega on kaebetähtaaja ennistamine ja arvestamine koosoleku toimumisest teadasaamisest 28.08.2025 põhjendatud.

Otsustamine ilma koosolekuta

Elektrooniliste vahendite kasutamisel peetakse koosoleku toimumise tingimuseks üldiselt reaajas toimuva kahesuunalise side olemasolu (vrd nt TsÜS §33¹ lg1), vastasel juhul on tegu otsustamisega ilma koosolekut kokku kutsumata (vrd nt MTÜS §22¹). On kaheldav, kas koosolekute avalikkuse nõue saab olla tagatud, kui toimub otsustamine ilma koosolekut kokku kutsumata, eriti kuna VVK puhul on koosolekute avalikkuse nõue seotud VVK toimingute vaatlemisega. Seega pole küsimus ainult selles, et kas VVK liikmed saavad oma otsuse tehtud, vaid oluline on ka see, kas avalikkus ja valimisvaatlejad saavad olla otsuse tegemise juures ja otsuse tegemist ning sellega seotud arutelusid jälgida.

VVK töökorra 7.1 lubab korraldada “kaalukate põhjuste olemasolul koosoleku kokkukutsuja otsusel teabevahetuse (e-kirja, SMSi, telefonikõne vms) kaudu”. VVK pole koosoleku protokollis toonud välja kaalukaid põhjusi, miks korraldati koosolek ilma reaajas toimuvat kahesuunalist sidet kasutamata, mida eeldab töökorra 7.2. Töökorra 7.1 loetelust võib telefonikõne vastata kahesuunalise reaalaaja side nõudele, kuid TsÜS §33¹ lg1 kontekstis on mõeldud üldiselt reaalaaja audio-videosidet, mis tagab

koosolekul osalemisel teatud vahetuse. Tõenäoliselt oleks seega ka telefoni teel peetud audiokoosolek oma piiratuse tõttu siiski õiguslikus mõttes otsustamine koosolekut kokku kutsumata.

Isegi kui mõõnda kahesuunalise reaalaja audio-videoside abil korraldatud koosolekute puhul seda, et koosolekul osalejad ei pruugi olla kogu aeg videopildis nähtavad ja seega on paratamatult ka reaalajas toimuva kahesuunalise sidega abil korraldatud koosolekud osaliselt vaid audio- ja tekstikoosolekud, siis vähemalt kõigi aktiivsete osalejate jaoks peab olema tuvastatud võimalus osaleda reaalaja audio-videoside teel, st koosolekut niimoodi jälgida ja sellesse vajadusel sekkuda. Sarnaselt on pidanud näiteks Riigikohus kaasuse 5-25-21 lahendi p14 vajalikuks, et koosolekul osalejad oleks nähtavad ka videos ja audios, kuigi on põhjendanud seda hoopis RKVS 19⁴ lg2 esitlemise kohustusega. Kohus on jätnud tähelepanuta, et pigem oleks võinud reaalaja audio-videoside puudumine olla vaatleja õiguste rikkumine, kui vaatlejal poleks olnud võimalik VVK koosolekut jälgida nt korraldaja poolse tehnilise puudujäägi tõttu – ja seetõttu oli koosoleku korraldajal põhjust püüda teha kindlaks, miks vaatlejad on koosolekul vait.

Koosolekute passiivsete jälgijate ja aktiivsete osalejate samastamine Riigikohtu 5-25-21 lahendis jääb põhjendamatuks, kui passiivsuse ja aktiivsusega ei kaasne eri rollid ja eri õigused – lausa hüperboolne on aga lahendi p14 koosoleku korraldaja väidetav “takerdumine selle jälgijatega sisutute vaidluste pidamisse”, kui jälgijad tegelikkuses vaikivad, sj on põhjendamatu VVK p7 osutus, et selline vaikimine võib kuidagi osutada korrarikkumiseks ja koosoleku läbiviimist takistada. Asjakohane oleks eristada koosoleku passiivseid jälgijaid RKVS §12 lg3 mõttes kui avalikul koosolekul osalejaid, kellel ei ole koosolekul rolli, ja koosoleku aktiivseid osalejaid, kelleks on VVK liikmed ja kutsutud osalejad, sh kaebaja, kui koosolekul arutatakse valimiskaebust. Passiivsetel jälgijatel pole ühtegi põhjust end pärast koosolekule registreerimist end veel videos tuvastada, sest VVK töökorra 7.4 alusel osalemise soovist teada andmine ongi juba esitlemine RKVS 19⁴ lg2 mõttes, sj võrdluseks sobib mistahes sündmuse avaliku ülekande jälgimine, mille puhul ei saa pidada kohaseks ootust, et jälgija on ise sündmuse korraldaja jaoks jälgitav.

Koosolekul osalejatelt kahesuunalise reaalaja audio-videoside abil osalemise nõudmisel saab olla mõte, kui sellega kaasneb osalejate aktiivne roll koosolekul, nt küsimuste esitamise või avalduste tegemise õigus. Kui koosoleku jälgijatel sellist rolli pole, siis ei ole kahesuunalise reaalaja audio-videoside nõudmine õigustatud, proportsionaalne ega kooskõlas elektrooniliste koosolekute senise õiguspraktikaga. Veelgi enam, kui koosolekule registreerimiseks ei piisa töökorra 7.4 koosoleku jälgimise soovist teada andmisest, vaid jälgimise õigust tuleb tõendada koosoleku ajal end audio-videosilla abil esitledes ja sellist esitlemist on VVK-l õigus nõuda mistahes soovitud hetkel, siis on see koosolekul osalemiseks põhjendamatu takistuste tegemine. Kui VVK töökorra ei sätesta seda,

kes on koosolekul aktiivses rollis, kes passiivses rollis, kes ja millal täpselt loetakse end registreerinuks ja kes täpselt peab end millalgi videos näitama ja audios esitlema, st ei taga koosolekutel osalemist ilma “takerdumiseta selle jälgijatega sisutute vaidluste pidamisse”, siis on pole ilmselt viga mitte heausksetes ja end reeglite alusel koosolekule meldinud osalejates, vaid töökorras, mis annab VVK-le voli nõuda osalejatelt meelevaldselt eri kummaliste ja põhendamatute tegevuste sooritamist ning teha nende sooritamist koosolekul osalemise tingimuseks.

Teabevahetuse kaudu e-posti teel korraldatud koosolekuga ei olnud tagatud VVK liikmete puhul, kes on alati koosoleku aktiivsed osalejad, et nad on reaalaja audio-videoside abil omavahel jälgitavad, st eeldatavasti oli täitmata RKVS 19⁴ lg2 esitlemise kohustusega analoogne kohustus, mida rakendati 10.07.2025 koosolekul põhjendamatult koosolekule eelregistreeritud passiivsetele jälgijatele. Lisaks sellele polnud tagatud, et VVK liikmed on reaalaja audio-videoside abil jälgitavad avaliku koosoleku passiivsete jälgijate jaoks, kelle tegevust võiks seostada RKVS §12 lg3 koosolekute avalikkuse nagu mistahes teise avaliku koosoleku audio-video ülekande jälgijate tegevusega. Ja viimaks polnud tagatud, et VVK liikmed on audio-videoside abil jälgitavad ja nendega saavad kahesuunalist reaalaja audio-videosidet kasutades astuda suhtlusse vaatlejad, kellel on õigus koosolekul esitada küsimusi, teha avaldusi jmt.

Kuna VVK liikmed ei osalenud koosolekul reaalaja audio-videoside abil, siis oli tegu pigem otsustamisega ilma koosolekut kokku kutsumata, mida aga ei võimalda ei RKVS ega tohiks võimaldada ka VVK töökord.

Kehtiv VVK töökord jätab koosolekul osalemise passiivsed ja aktiivsed rollid määratlemata, mis on toonud kaasa VVK poolse meelevalla ja vaatlejate põhjendamatu takistamise, sj on 25.-26.08.2025 koosoleku puhul teinud VVK endale soodsa erandi samamoodi nagu 10.07.2025 koosolekul tehti ebasoodus erand kõigile vaatlejatele peale Aare Andersoni, kelle koosolekule lubamiseks tegid VVK ja RVT eraldi pingutusi, mis oli koosolekul osalejate ebavõrdne kohtlemine, millele polnud adekvaatset õigustust. Sellist meelevalda peaks VVK töökord välistama sellega, et määratleb osalejate rollid, õigused ja kohustused piisavalt, et koosoleku korraldajatel poleks vaja improviseerida ja sellise improvisatsiooni ülekäte minnes vaatlejates õigustatud pahameelt ja kaebuste laviini esile kutsuda. Ühtlasi peaks VVK töökord olema kooskõlas RKVS asjakohaste sätete ja põhiseadusest tuleneva valimiste vaadeldavuse põhimõttega.

Selleks võib olla vaja eristada avaliku koosoleku passiivsed jälgijad ja koosolekul aktiivses rollis olevad vaatlejad, kellele võivad rakenduda täiendavate õigustega proportsionaalsed kohustused.

Taotlused

Eelnevast lähtuvalt taotleb MTÜ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumilt:

1. VVK 25.-26.08.2025 koosoleku õigusvastaseks tunnistamist, kuna see ei olnud RKVS §12 lg3 vastav avalik koosolek;
2. VVK 2.09.2025 koosoleku korralduse õigusvastaseks tunnistamist, kuna see piirab ebakohaselt avalikkuse osalemist koosolekul;
3. VVK töökorra seadusevastaseks tunnistamist, kuivõrd töökorra 7.1 e-kirja, SMSi jmt tekstipõhiste sidevahendite abil korraldatud otsustamine ei ole elektrooniline koosolek tavapärase kahesuunalise reaalse side mõttes, mida saaks ülepea korraldada avalikult;
4. VVK töökorra vastavuse hindamist RVKS §12 lg3, §19⁴ valimiste vaatlemist puudutavatele sätetele ja PS avalikkuse demokraatliku kontrolli puudutavatele §§-dele 1 ja 56, millega ei saa olla kooskõlas VVK omavoli avalikkuse esindajate, aga iseäranis valimisvaatlejate lubamisel või mitte lubamisel oma koosolekutele ja neile koosolekutel osalemiseks takistuste loomisel.

VIITED

1. *VVK 25.-26.08.2025 koosoleku nr 27 protokoll* (VVK 28.08.2025)
2. *Vabariigi Valimiskomisjoni koosolek 2. septembril 2025* (RVT 1.09.2025)
3. *Vabariigi Valimiskomisjoni töökord* (VVK 3.12.2020)
4. *Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus* (Riigikogu 17.12.2015)